

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії
та соціогуманітарних дисциплін
імені О. М Лазаревського**

СИЛАБУС
навчального курсу

РИТОРИКА

Спеціальність – 033 Філософія

Освітній ступінь – бакалавр

Форма навчання – денна

Форма підсумкового контролю – залік

Викладач – Шуміло Світлана Михайлівна – кандидат філологічних наук,
доцент

Тел.: 0632558823

E-mail: veraizhizn@gmail.com

Години консультацій: щосереда 13.00-14.00 (210 кабінет, з можливістю
дистанційної роботи на платформах ZOOM та Google-class).

2021-2022

Мета навчальної дисципліни:

оволодіння студентами теорією і практикою публічного виступу, засвоєння методів успішного спілкування, ораторського мистецтва.

Загальні компетентності:

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
- ЗК2. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК3. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК9. Здатність до міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді.
- ЗК11. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК12. Здатність діяти на підставі етичних міркувань (мотивів).

Фахові компетентності:

- СК1. Усвідомлення сенсу філософії, її дисциплінарного розмаїття та місця в системі культури.
- СК7. Здатність аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки.
- СК8. Здатність оперувати філософською термінологією для розв'язання професійних завдань.
- СК10. Здатність аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загальнонаукової проблематики.

Програмні результати навчання:

- ПР1. Розуміти сенс філософії, її місце в системі культури.
- ПР2. Розуміти розмаїття та специфіку філософських дисциплін, знати філософську термінологію.
- ПР4. Аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загальногуманітарної проблематики.
- ПР5. Спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.
- ПР9. Мати навички написання філософських текстів.
- ПР11. Вміти аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки.
- ПР12. Вміти викладати власні міркування послідовно, логічно, систематично та аргументовано.
- ПР15. Мати навички ведення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, відкритості й толерантності.
- ПР17. Мати навички участі в наукових та прикладних дослідженнях у галузі філософії.
- ПР18. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
- ПР21. Вміти ефективно проводити філософсько-освітню роботу з представниками різних релігій на основі толерантності і повазі до віруючих.

ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)
Статус навчальної дисципліни: обов'язкова	Загальна кількість годин: 90 Шифр та назва спеціальності 033 <i>Філософія</i> Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): 14 год.

Рік підготовки: 1 Семестр: 2	Практичні: 10 год.
Кількість кредитів ECTS: 3	Самостійна робота: 66 год. Індивідуальна робота: агітаційний виступ (структурно-логічна схема; структура залікового кредиту курсу тощо) 2 год.
	Вид контролю: <i>залік</i>

Передумови для вивчення дисципліни:

Знання, навички й уміння, отримані в межах попередніх літературознавчих, мовознавчих, психологічних, педагогічних курсів.

Очікувані результати навчання:

Бакалавр повинен знати:

- техніку мовлення;
- правила подолання страху перед виступом;
- методи успішного публічного виступу;
- правила побудови композиції виступу;
- правила встановлення контакту з аудиторією;
- правила закріплення позитивного емоційного ефекту від виступу;
- методи переконання;
- правила уважного слухання;
- правила відповіді на питання;
- правила подолання перешкод під час виступу.

Бакалавр повинен уміти:

- укладати план виступу;
- тримати позу оратора;
- правильно розпочинати та закінчувати виступ;
- володіти своїм голосом та своїми емоціями під час виступу;
- реагувати на питання а репліки від аудиторії.

Програма побудована за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах та узгоджена з примірною структурою змісту навчального курсу, рекомендованою Європейською Кредитно-Трансферною Системою (ECTS).

Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	ЛК	ПЗ	СРС	ІНДЗ	Усього	ЛК	ПЗ	СРС	ІНДЗ
Змістовий модуль 1. ПОДОЛАННЯ СТРАХУ ПЕРЕД АУДИТОРІЄЮ										
Тема 1. Природа страху перед виступом	9	2		7						
Тема 2. Способи подолання страху	13	4	2	7						
Тема 3. Поза та жести виконавця	11	4		7						
Тема 4. Закріплення гарного емоційного налаштування.	11	4		7						
Тема 5. Закони композиції.	10		2	8						
Тема 6. Композиція інформаційних та агітаційних творів.	10		2	8						
Тема 7. Тримання зорового контакту та пози лідера.	9		2	7						
Тема 8. Міміка та жестикуляція.	10		2	8						
Тема 9. Виконання агітаційного виступу.	7			7						

Практичні заняття

Модуль 1

Практичне заняття 1

Риторика як наука.

Предмет і основні завдання курсу риторики.

План:

1. Поняття “риторика”.
2. Предмет і основні завдання курсу риторики.
3. Зв’язок риторики з іншими науками.
4. Ораторське мистецтво в житті сучасної людини.

Практичні завдання:

Завдання 1. Прочитайте мікротекст та визначте роль ораторського мистецтва в професійній діяльності. Назвіть професії, для яких мистецтво переконувальної комунікації становить її фундамент.

У наш час в умовах жорсткої конкуренції та складних соціальних обставин відбувається різноманітне спілкування у діловій сфері життя, у процесах просування товарів чи послуг на ринок. Це потребує певної риторики саме цих процедур. Адже за традиціями нашого суспільства успіх багато в чому залежить від вміння домовлятися, налагоджувати корисні зв’язки, підтримувати конструктивну комунікацію між різними структурами менеджменту. У діловій сфері визначаються такі риторичні ситуації: бесіда при працевлаштуванні, самопрезентація, резюме, ділові переговори, техніка продажу, риторика PR-кампаній, реклама, корпоративна презентація, спілкування на рівні вертикально-горизонтальних зв’язків, ділова нарада, збори, конференція, торги, діловий конфлікт. Актуальною темою бізнес-риторики є телефонний маркетинг, який існує у багатьох ділових структурах в якості провідного засобу зв’язку із партнерами, підтримки комунікативних контактів. Також важливою складовою сучасних комунікативних технологій, яка вирішує зрештою успіх кожної корпорації в її комунікативній сфері, є риторика лідерства.

Література:

1. Абрамович С. Д., Чикарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. К., 1970.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів, 1990.
5. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручн. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 384 с.
6. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібн. – К: Кондор, 2006. – 264 с

Практичне заняття 2

Антична риторика

План:

1. Видатні давньогрецькі оратори (Лісій, Горгій, Ісократ, Сократ, Платон, Демосфен).
2. “Риторика” Аристотеля.
3. Розвиток риторики у стародавньому Римі.
4. Цицерон як один з найвидатніших ораторів світу і як теоретик красномовства.

Практичні завдання:

Завдання 1. Дайте відповіді на питання та проілюструйте їх прикладами з літератури.

- 1) Що означають терміни “риторика”, та “елоквенція”?
- 2) З якими науками пов’язана риторика і в чому простежується цей зв’язок?
- 3) Що вирішує успіх промови – талант чи праця?

Завдання 2. Великий філософ Платон (V-IVст. до н.е.) виділяв два види здібностей, властивих ораторові:

- 1) здатність звести все до єдиної ідеї;
- 2) здатність проаналізувати, розкласти явище на його складові частини, мов живу істоту, що має голову, ноги та ін.

Прокоментуйте це (*Коментарій укласти у викладі плану та підготуватись до усного розгорнутого коментування висловів Платона*).

Література:

1. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібн. – К: Кондор, 2006. – 264 с.
2. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с. 10.
3. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
4. Кульч З. Риторичний словник. – К., 1997.
5. Чулінда Л. І., Ларимський І. С. Риторична майстерність. – К., 2000.
6. Волков АА. Античность: сложение системы ритрики:
http://www.ipages.ru/index.php?ref_item_id=2944&ref_dl=1

Практичне заняття 3

Українське ораторське мистецтво

План:

1. “Слово про Закон і Благодать” Іларіона (XI ст.), “Слова” Кирила Турівського (XII ст.), Кліма Смолятича (XII ст.), Юрія Зарубського (XII ст.), інок Фомі (XV ст.), Максима Грека (XVI ст.), Симеона Полоцького (XVII ст.) – яскраві зразки урочистого красномовства.
2. Курс риторики в Києво-Могилянській академії.
3. “Риторика” Феофана Прокоповича.
4. Видатні українські проповідники XVII ст. (Лазар Баранович, Йоанникій Галятовський, Антоній Радивиловський).
5. Красномовство в житті українського козацтва.
6. Анонімна українська “Риторика”, знайдена в румунському місті Нямці.
7. Найкращі українські промовці: Маркіян Шашкевич, Іван Франко, Михайло Грушевський, Іван Огієнко, Андрей Шептицький.
8. Популярні промовці сучасного українського парламенту.

Література:

1. Абрамович С. Д., Чикарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. — К., 1998.
3. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.

Модуль 2

Практичне заняття 4

Підготовка промови, її композиція.

План

1. Підготовка промови:

- а) вибір теми;
- б) мета промови;
- в) добір матеріалу;
- г) урахування особливостей аудиторії.

2. Композиція промови:

- а) вступ промови;
- б) головна частина промови;
- в) заключна частина промови.

Практичне завдання:

Доведіть істинність наведених думок, проілюструвавши їх прикладами з різних галузей професійної діяльності.

- *Обмін словами – це ще не розмова (Р. Доценко);*
- *Мова довга не є добром (Данило Заточник);*
- *Мова – жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподівання, розум, досвід, почування (Панас Мирний);*
- *Слово формує світ. Спотворене слово спотворює його (Павло Мовчан);*
- *Слово – зброя. Як усяку зброю, його треба чистити й доглядати (Максим Рильський).*

Література:

1. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібн. – К: Кондор, 2006. – 264 с.
2. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с. 10.
3. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
4. Кульч З. Риторичний словник. – К., 1997.
5. Чулінда Л. І., Ларимський І. С. Риторична майстерність. – К., 2000.

Практичне заняття 5

Тема: Види і жанри ораторського мистецтва.

План

1. Основні види промов (агітаційні, інформаційні, розважальні).

2. Історія зародження і розвитку видів ораторського мистецтва.

3. Жанри ораторського мистецтва:

- а) громадсько-політичне красномовство (політичні промови, виступи на мітингах, агітаційні промови, лекції на громадсько-політичні теми);
- б) академічне красномовство (наукова доповідь, навчальна лекція, науково-популярний виступ);
- в) судове красномовство (адвокатська, або захисна, промова, звинувачувальна промова);

- г) дипломатичне красномовство;
- г) соціально-побутове красномовство (ювілейна промова, застільна промова, або тост, поминальна промова тощо);
- д) церковне красномовство.

Практичні завдання:

Завдання 1. Доберіть максимальну кількість українських прислів'їв про слово, мовлення, спілкування та прокоментуйте їх (виконується у зошиті).

Завдання 2. Переконайте опонента, що, як сказав Цицерон, “Поетами народжуються, а ораторами стають” (У зошиті підготуйте план виступу з переконанням та підготуйтеся до усного виступу).

Література:

1. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібн. – К: Кондор, 2006. – 264 с.
2. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с. 10.
3. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
4. Кульч З. Риторичний словник. – К., 1997.
5. Чулінда Л. І., Ларимський І. С. Риторична майстерність. – К., 2000.

Практичне заняття 6

Психологія та культура мовного спілкування.

План

1. Фактори, що зумовлюють прихильне ставлення до мовця (зовнішній вигляд, вміння гарно поводитися, внутрішні якості особистості, вміння спілкуватися з людьми).
2. Проблема некомунікабельності окремої людини, шляхи її розв'язання. Поради сором'язливим. Маломовність і балакучість.
3. Культура мовного спілкування – яскравий показник вихованості й освіченості людини.
4. Людина у колективі.

Практичне завдання:

Сократ (469 – 399 рр. до н.е.) – великий філософ-діалектик, майстер діалогу як творчого пошуку істини. Саме Сократ розвинув вчення про діалог як риторичний дискурс, зосередивши увагу на аргументації і контраргументації. Діалектичний діалог, при цьому мав головною метою відійти від крайнощів, щоб знайти істину, тяжів до знайдення золоті середини, щоб “пізнати добродетель”. Структура сократівського діалогу така: теза, захист своєї тези, напад на тезу опонента, обмін питаннями та відповідями. Цю структуру можна вважати типологічною матрицею людської комунікації. *Користуючись цією структурою, складіть діалог на тему: “Недостатньо знати, що слід сказати, але необхідно сказати це так, як треба” (Аристотель).*

Література:

1. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібн. – К: Кондор, 2006. – 264 с.
2. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с. 10.
3. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
4. Кульч З. Риторичний словник. – К., 1997.
5. Чулінда Л. І., Ларимський І. С. Риторична майстерність. – К., 2000.

Практичне завдання 7
Форми спілкування людей у колективі.
Бесіда. Дискусія. Нарада. Телефонна розмова.

План

1. Поняття про бесіду. Правила бесіди.
2. Дискусія. Аргументування в дискусії. Основні вимоги до аргументування.
3. Нарада. Підготовка наради. Завдання голови на нараді.
4. Телефонна розмова. Правила телефонного спілкування. Мовний етикет у телефонній розмові.

Практичне завдання:

Основоположником латинського красномовства був відомий римський оратор і автор багатьох праць з юриспруденції Марк Порцій Катон Старший (234 – 149 рр. до н.е.); основними рисами його промов були максимальна стриманість, точність, лаконізм, стилістична вишуканість. Порівняйте їх з найхарактернішими особливостями промов видатного оратора стародавньої Греції афінянина Демосфена (384 – 322 рр. до н.е.).

Література:

1. Демосфен. Речі: <http://ancientrome.ru/antlitr/demosthenes/olin1-f.htm>
2. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібн. – К: Кондор, 2006. – 264 с.
3. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с. 10.
4. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
5. Кульч З. Риторичний словник. – К., 1997.
6. Чулінда Л. І., Ларимський І. С. Риторична майстерність. – К., 2000.

Практичне заняття 8
Засоби активізації уваги слухачів.

План

1. Інформаційна новизна та увага слухачів.
2. Рухи, поза, жести й міміка під час публічного виступу як фактори впливу на увагу слухачів.
3. Голос, темп мовлення, паузи, наголошення на окремих словах, реченнях та частинах промови та їх вплив на слухачів.
4. Елементи драматизації – конфлікт, очікування, розв'язка.
5. Мистецтво цитування. Гумор.

Практичне завдання:

Пафосом художнього мовлення, емоційною риторикою відзначається видатна пам'ятка давньоруської літератури “Слово про похід Ігорів”. Обґрунтуйте, чому “золоте слово Святослава” є визнаним взірцем високої риторичної культури того часу.

Література:

1. «Слово про похід Ігорів»: <http://litopys.org.ua>
<http://lib.pushkinskijdom.ru/Default.aspx?tabid=4941>
2. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібн. – К: Кондор, 2006. – 264 с.
3. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с. 10.
4. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
5. Кульч З. Риторичний словник. – К., 1997.
6. Чулінда Л. І., Ларимський І. С. Риторична майстерність. – К., 2000.

Завдання для самостійної роботи

1. Риторика в античному світі.
2. Риторика в українському середовіччі.
3. Підтекст промови, способи його виявлення.
4. Спілкування як засіб контакту з аудиторією.
5. Поза та жести під час виразного читання твору.
6. Правила встановлення зорового контакту, мотиваційні слова-шаблони для оратора.
7. Правила встановлення емоційного контакту з аудиторією.
8. Правила дихання під час виступу.
9. Гімнастика для обличчя та дихальна гімнастика оратора.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Завдання (за вибором): Агітаційний виступ (до 8 хв.)

Форми контролю навчальних досягнень і розподіл балів, що присвоюються студентам:

	Змістовий модуль 1 <i>Подолання страху перед аудиторією</i>					Змістовий модуль 2 <i>укладання плану доповіді та її виголошення</i>						Залік	Сума
Тема	T1	T2	T3	T4	K1	T5	T6	T7	T8	T9	K2		
Бали	1	1	1	1	4	2	2	2	2	4	5	25	100

Засоби діагностики результатів навчання

Форма підсумкового контролю успішності навчання – *залік*.

Засобами діагностики успішності навчання є опитування, публічні виступи з виразним читанням творів.

Шкала оцінювання:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		

35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

Конспекти лекцій з дисципліни, плани практичних занять, мультимедійні презентації, перелік питань для семінарів.

Рекомендовані джерела інформації:

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / Б. Д. Антоненко- Давидович. - К : Укр. книгарня, 1997.
2. Бабиш Н.Д. Основи культури мовлення /Н. Д. Бабиш. - Львів, 1990.
3. Етика ділового спілкування: навчальний посібник / [Т. Б. Гриценко,
4. С.П.Гриценко , Т. Д. Іщенко та ін.]. – К. : Юніверс, 2007. – 216 с.
5. Губенко Л. Г. Культура ділового спілкування : начальний посібник /
6. Л.Г.Губенко, В. Д. Немцов. – К., 2002. – 195 с.
7. Кузнецов И. Н. Практикум по риторике: учебно-справочное пособие /
8. И.Н.Кузнецов. – Минск : Современное слово, 2004. – 352 с.
9. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація / В. М. Манакін. – К. : ВЦ
10. «Академія», 2012. – 288 с.
11. Сагач Г. М. Ділова риторика: Мистецтво риторичної комунікації / Г. М.
12. Сагач. – К. : Зоря, 2003. – 287 с.
13. Садохин А. П. Межкультурная коммуникация: учебное пособие /
14. А.П.Садохин. – М. : Альфа-М; ИНФРА-М, 2006. – 288 с.
15. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-
16. Минасова. – М. : МГУ, 2005. – 325 с.
17. Черкашин Р.О. Художнє слово на сцені / Роман Олексійович Черкашин.- К.: Вища школа,1989.

Базові інформаційні ресурси:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=2I9G0NArb38https://www.divomova.in.ua/?cat=22>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=QWOkioGzQmc>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=ttfHC35yaIY>